

PARK KRAJOBRAZOWY
PASMA BRZANKI

Przewodnik

PARK KRAJOBRAZOWY
Pasma Brzanki

Wydawca:

Zespół Parków Krajobrazowych
Województwa Małopolskiego
ul. Vetulaniego 1A
31-227 Kraków
www.zpkwm.pl

Wydanie II

Teksty:

Anna Boguś, Kasper Cetera, Piotr Dmytrowski, Michał Karczmarz

Zdjęcia:

Piotr Buglewicz, Patrycja Łabuz-Walczak, Monika Kwaśniewicz,
Krzysztof Musiał, Marcin Skowron, Dawid Zarywski,
materiały archiwalne ZPKWM

Redakcja:

Kasper Cetera, Michał Karczmarz, Patrycja Łabuz-Walczak

Opracowanie map:

Piotr Sulek

Projekt, skład:

Dariusz Grochal | Skład Liter | Grafika wydawnicza

Druk:

Drukarnia Media Będzin | www.media-drukarnia.pl

Copyright by:

Zespół Parków Krajobrazowych
Województwa Małopolskiego

Egzemplarz bezpłatny

ISBN 978-83-63113-28-5

KRAKÓW 2018

PARK KRAJOBRAZOWY
PASMA BRZANKI

Park Krajobrazowy Pasma Brzanki

to niewysokie wzgórza poprzecinane dolinami potoków. To piękne widoki na okoliczne pasma górskie. Lasy kryjące ciekawostki zarówno florystyczne, jak i faunistyczne. To również kilka perełek architektonicznych w postaci kościołów i zespołów dworskich. W końcu to środowisko abiotyczne, na które składają się piaskowcowe formy skałkowe oraz niewielkie kamieniołomy, rozsiane po całym terenie Parku. Warto poświęcić choć trochę czasu na poznanie tego niezwykle ciekawego obszaru.

Informacje ogólne

Sójka

Park został powołany do życia w 1995 r. Jego powierzchnia całkowita wynosi 15 427,28 ha, z czego w granicach województwa małopolskiego znajduje się 12 974,28 ha. Położony jest na Pogórzu Ciężkowickim, pomiędzy dolinami rzek: Białej na zachodzie i Wistoki na wschodzie. Na jego terenie znajdują się następujące gminy: Tuchów, Gromnik, Szerzyny, Ryglice i Rzepiennik Strzyżewski (Małopolska) oraz Jodłowa (Podkarpacie).

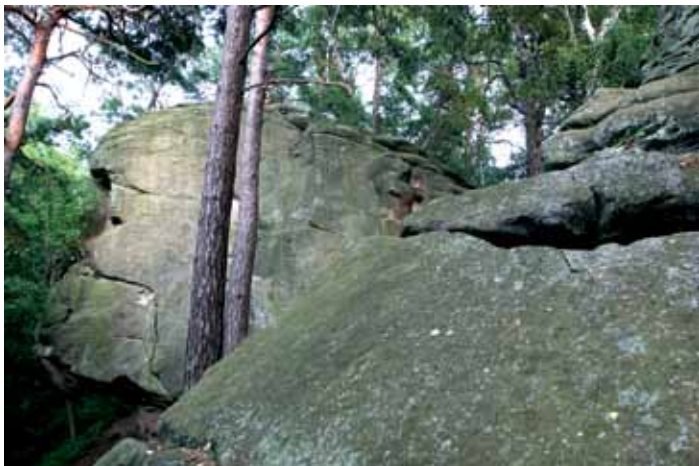

Widok z Brzanki

Walory parku

► Budowa geologiczna

Skala Borówki

Pod względem geologicznym podłoże Parku to utwory tak zwanego fli-szu karpackiego. Jest to bardzo gruba seria naprzemianlegle ułożonych warstw skał osadowych pochodzenia morskiego, przede wszystkim zlepieńców, piaskowców, mułowców, ilowców oraz podrzędnie margli.

Na obszarze Parku wymienione utwory są mocno sfałdowane i przynależą do płaszczowiny śląskiej. Największą część Parku zajmują skały osadowe należące do warstw godulskich i istebniańskich, powstałe na przełomie kredy i paleogenu (około 80–60 mln lat temu). Są to zarówno grubo jak i cienkoławicowe piaskowce, a także zlepieńce i mułowce.

Na południu i północy występują równoleżnikowe pasy eoceńskich piaskowców, zlepieńców i mułowców, należące między innymi do wydzielenia piaskowców ciężkowickich. Wszystkie opisywane osady tworzą tak zwany fałd Brzanka-Liwocz. Przy południowych granicach Parku, w szerokiej dolinie Olszynki, występują czwartorzędowe lessy.

► Rzeźba terenu

Teren Parku obejmuje wyniesienia należące do Pasma Brzanka z najwyższym o tej samej nazwie (534 m n.p.m.). Drugi charakterystyczny i znany szczyt tego pasma – Liwocz (562 m n.p.m.), znajduje się na

wschodzie, tuż poza granicami Parku. Rzeźba tego obszaru jest bardzo urozmaicona. Występują tu stosunkowo łagodne wzgórza przecinane kilkoma głębokimi dolinami potoków.

Na terenie Parku występują różne formy skałkowe w postaci ambon, baszt i grzęd skalnych. Zbudowane są z piaskowców i zlepieńców

Krajobraz Pasma Brzanki

należących do kilku wydzieliń, głównie do warstw godulskich i istebniańskich, a także z piaskowca ciężkowickiego. Odnaleźć je możemy przede wszystkim w głównym grzbiecie Pasma Brzanki („Ostry Kamień”, „Skałka” w Burzynie, „Rysowany Kamień”) oraz w rejonie Swoszowej i Żurowej („Skała Borówki”).

► Szata roślinna

Flora Parku Krajobrazowego Pasma Brzanki charakteryzuje się zróżnicowaniem i bogactwem zbiorowisk roślinnych, a przy tym dużym stopniem ich naturalności. Pola uprawne i związane z nimi zbiorowiska segetalne zajmują ok. 32% powierzchni Parku, łąki i pastwiska ok. 11%. Powierzchniowo najwięcej, bo nieco ponad 47% terenu Parku, zajmują lasy.

Najczęściej występującym zbiorowiskiem leśnym jest zespół żywej buczyny karpackiej. Tworzy on rozległe kompleksy w wyższych partiach Pasma Brzanki i Liwocza. W drzewostanie dominującym gatunkiem jest tu oczywiście buk zwyczajny. Obok niego znaczny udział ma także jodła pospolita, a towarzyszy im między innymi klon jawor, brzoza brodawkowata, grab zwyczajny i dąb szypułkowy. W runie le-

Konwalijka dwulistna

Płonnik pospolity

Jeżyna

Smardz jadalny

śnym zobaczyć można między innymi żywca gruczołowatego i cebulkowego, zawilca gajowego czy marzankę wonną.

Oprócz żywej buczyny karpackiej na terenie Parku występują też inne zespoły leśne. Wśród nich jest kwaśna buczyna górską z charakterystycznym dla niej ubogim runem w postaci trawiasto-mszyste, bór mieszany z roślinami takimi jak np. borówka czernica, konwalia majowa, orlica pospolita czy też jaworzyna z jęczmikiem zwyczajnym.

W miejscach o wilgotnym podłożu występuje podgórski łęg jesionowy z gatunkami charakterystycznymi dla terenów podmokłych jak niecierpek pospolity, czyściec leśny, podagrycznik pospolity czy śledziennica skrętolistna. Gdzieś, na terenie Parku występuje też grąd subkontynentalny.

Wysoka wartość florystyczna Parku Krajobrazowego Pasma Brzanki wynika między innymi z dużego udziału w szacie roślinnej gatunków chronionych. Do najcenniejszych, występujących na tym

obszarze należą: orlik pospolity, jęczmnik zwyczajny, pokrzyk wilcza jagoda, a także storczyki, jak np. kukulka plamista czy szerokolistna.

Charakterystyczny i warty uwagi jest duży udział we florze naczyniowej gatunków górskich. Najciekawsze z nich to: turzyca zwisła, paprotnik kolczysty, narecznica górska i śnieżyczka przebiśnieg.

Poza opisanymi wyżej elementami flory, teren Parku cechuje również bogaty świat królestwa grzybów. Z gatunków cennych pod względem przyrodniczym i podlegających ochronie, wymienić można między innymi soplówkę jodłową, smardza jadalnego czy szyszkowca tuskowatego.

► Fauna

Świat zwierząt Parku Krajobrazowego Pasma Brzanki jest dość zróżnicowany. Występuje tu wiele dużych ssaków, wśród których wymienić można sarny, jelenie, dziki i lisy. Ze ssaków objętych ochroną gatunkową na terenie Parku spotkać można między innymi: orzesznicę, jeża europejskiego, gronostaja, łasicę. W niejednym miejscu są obecne ślady bytowania wydry czy też bobra.

Wiewiórka pospolita

Rudzik

Awifaunę reprezentuje ponad 140 gatunków ptaków. Zaobserwować tu można na przykład dzięcioła czarnego, kruka zwyczajnego, bociana czarnego, myszołowa, jastrzębia, a nawet krogulca. Park jest również siedliskiem życia gadów. Przemierzając jego obszar napotkać możemy węże: zaskrońca zwy-

Samiec jaszczurki zwinki

czajnego, żmiję zygzakowatą oraz gniewosza plamistego, jaszczurki: zwinkę, żyworodną oraz padalca. Płazy reprezentowane są przez: salamandrę plamistą, kumaka górskiego, ropuchy: szarą i zieloną, rzekotkę drzewną, żaby: zielone i brunatne, a także traszki: zwyczajną i grzebie-niastą.

► Zabytki

Kościół w Jodłówce Tuchowskiej

Kościół w Ryglicach – neogotycka świątynia pw. św. Katarzyny Panny i Męczennicy, zbudowana w latach 1928–1940.

Kościół w Kowalowej – drewniana świątynia pw. Niepokalanego Serca NMP, powstała w 2 połowie XVII wieku w Ryglicach i przeniesiona do Kowalowej w 1946 roku.

Kościół w Żurowej – drewniany kościół pw. św. Małgorzaty, powstały w latach 1595–1602.

Kościół w Jodłówce Tuchowskiej – drewniana świątynia pw. św. Michała Archanioła, wybudowana w 1871 roku.

Dwór w Bistuszowej – zabytkowy dworek szlachecki wybudowany w drugiej połowie XVII wieku.

Dwór w Burzynie – murowany dwór prawdopodobnie z 1858 roku, postawiony na miejscu starszej, drewnianej budowli.

Ochrona przyrody

Na terenie Parku Krajobrazowego Pasma Brzanki niektóre cenne obiekty i obszary objęte są dodatkowo innymi formami ochrony przyrody. Są to pomniki przyrody oraz Obszary Natura 2000.

► Pomniki przyrody

Na terenie Parku zlokalizowanych jest 7 obiektów objętych tą indywidualną formą ochrony. Są to:

- dąb szypułkowy w Ryglicach,
- lipa drobnolistna w Czermej,
- trzy dęby szypułkowe oraz głaz narzutowy mający kształt ambony, zbudowany z piaskowców należących do warstw godulskich, zlokalizowane w rejonie Burzyna,
- forma skałkowa zbudowana z piaskowców należących do warstw istebniańskich, mająca postać grzędy skalnej, znajdująca się w okolicach Żurowej.

► Obszary Natura 2000

Ostoja w Paśmie Brzanki

Specjalny obszar ochrony siedlisk o powierzchni 788,90 ha, obejmujący najwyższe partie zachodniej części Pasma Brzanki. Służy on ochronie zbiorowisk leśnych na pogórzu Karpaczkim. Wśród nich na uwagę zasługują: żyzna buczyna karpacka, kwaśna buczyna górska, niewielkie płaty jaworzyny z jęczmikiem zwyczajnym i grąd subkontynentalny. W dolinach potoków występuje łęg podgórski. Chronionymi przedstawicielami fauny są: bóbr europejski, wydra, traszka grzebieniasta czy kumak górski.

Kumak górski

Liwocz

Specjalny obszar ochrony siedlisk o powierzchni 327,66 ha, tylko w niewielkiej części znajdujący się w małopolskiej części Parku Krajobrazowego Pasma Brzanki. Ochronie podlegają w nim przede wszystkim płaty żyznej buczyny karpackiej.

Rzeka Biała

Biała Tarnowska

Specjalny obszar ochrony siedlisk o powierzchni 957,46 ha, który na terenie Parku ciągnie się wzdłuż rzeki Białej, na odcinku od Gromnika do Tuchowa. Jego celem ochrony jest zachowanie naturalnego charakteru rzeki oraz roślinności nadrzecznej. Stwierdzono tu występowanie 16 gatunków ryb. Najliczniej reprezentowane są: strzebla potokowa, kleń, brzanka oraz pstrąg potokowy.

Warto zobaczyć

Na terenie Parku znajduje się wiele ciekawych miejsc. Związane są one z przyrodą ożywioną, budową geologiczną lub też z istniejącymi zabytkami. Kilka obiektów szczególnie warto odwiedzić.

► Obiekty geologiczne

Formy skałkowe

Na stoku, powyżej miejscowości Burzyn zlokalizowana jest niewielka skałka zwana przez miejscowych po prostu „Skałką”. Zbudowana jest z piaskowca należącego do warstw godulskich. Dwie formy

Skala „Borówki”

skałkowe („Ostry Kamień” oraz „Rysowany Kamień”), znajdujące się na wierzchołku głównego grzbietu Pasma Brzanki, budują utwory piaskowcowo-zlepieńcowate warstw istebniańskich. Natomiast „Skala Borówka” koło Żurowej, składająca się z kilku pojedynczych form skałkowych („Borówka Kapliczka”, „Borówka Niżna”, „Borówka Okap”, „Borówka Wschodnia”), zbudowana jest z piaskowców i zlepieńców należących do wydzielenia piaskowca ciężkowickiego. We wszystkich tych skałach występują ciekawe struktury sedymentacyjne (uziarnienie frakcyjne, warstwowanie, amalgamacja), powstałe podczas proce-

Ostry Kamień

su formowania się tutejszych utworów, na przełomie kredy i paleogenu (90–30 mln lat temu). Znajdują się w nich również interesujące formy wietrzeniowe takie jak: struktury komórkowe i arkadowe. Proces ich tworzenia trwa, z różnym natężeniem, przez ostatnie kilkadziesiąt tysięcy lat, postępując najszybciej w okresie zlodowaceń.

► Obiekty przyrodnicze

Rozległe kompleksy żywej buczyny karpackiej

Zbiorowisko leśne występujące w wyższych partiach pasma Brzan-ki oraz Liwocza, w postaci płatów o stosunkowo dużej powierzchni.

Buczyna

Borowik ceglastopory

Drzewostan tworzy tu w głównej mierze buk zwyczajny. Warto zwrócić uwagę na pojedyncze egzemplarze, które osiągnęły wyjątkowo duże rozmiary. Znaczny udział ma także jodła pospolita, a w niektórych fragmentach lasu nawet dominuje ona nad bukiem. W mniejszych ilościach występują gatunki takie jak klon jawor, brzozy: brodawkowata i czarna, grab zwyczajny, dąb szypułkowy, a także sosna zwyczajna.

Warstwę krzewów tworzą głównie podrostry bukowe i jodłowe, ale w niejednym miejscu rośnie także leszczyna, bez czarny czy bez koralowy. Charakterystyczne dla żyznej buczyny karpackiej jest bogate, dobrze wykształcone runo leśne, które w większości pokrywa powierzchnię gleby. Najliczniej występują w nim takie gatunki jak: żywiec gruczołowaty (gatunek charakterystyczny dla żyznej buczyny karpackiej), zawilec gajowy, żywiec cebulkowy, a także jeżyna gruczołowata. Występują tu również paprocie, głównie nerecznica samcza. Miejscami rośnie marzanka wonna, a w wielu miejscach także miodunka ćma. Warto zauważyć, iż runo to rozwija się bardzo wczesną wiosną, jeszcze przed rozwojem liści drzew.

► Obiekty kulturowe

Ryglice

Ryglice to niewielkie miasteczko położone na wschód od Tuchowa. Tylko jego południowa część leży na terenie Parku. Pomimo tego warto zobaczyć wszystkie ciekawe obiekty tego miejsca. Pierwsza wzmianka o istnieniu na tym terenie osady pochodzi z 1301 roku. Miasteczko rozwijało się głównie dzięki przebiegającemu tędy szlakowi handlowemu, prowadzącemu na Ruś Halicką i Węgry. Na terenie Ryglic znajduje się kilka interesujących, zabytkowych obiektów.

Na uwagę zasługuje z pewnością świątynia pw. św. Katarzyny Panny i Męczennicy, budowana w latach 1928–1940. Jest to obiekt wykonany z cegły i kamienia w stylu neogotyckim, z wysoką wieżą od zachodniej strony. W jego wnętrzu znajdują się: rokokowy ołtarz główny, boczne ołtarze wykonane w stylu późnorenesansowym i rokoko-klasycystycznym oraz kamienna chrzcielnica z 1554 roku. Kościół ten stoi na miejscu starszej, drewnianej świątyni z drugiej połowy XVII wieku, która została przeniesiona do Kowalowej.

Nazwa Ryglice ma według legendy pochodzić od ryglowania na noc ważnego szlaku handlowego na Biecz i Pilzno, przebiegającego przez miejscowość.

Dwór w Bistuszowej

Zabytkowy dworek wybudowany w drugiej połowie XVII wieku. Pod koniec XVIII wieku został przebudowany i rozbudowany. Jest to parterowy, murowany obiekt wykonany w stylu barokowo-klasycystycznym. Posiada kształt zbliżony do prostokąta, z gankiem kolumnowym usytuowanym od frontu. Przykryty jest tak zwanym łamanym dachem

Dwór w Bistuszowej

polskim. Jest to czterospadowy, łamany dach składający się z dwóch części o jednakowym lub bardzo zbliżonym kącie nachylenia połąci. Dworek otoczony jest zabytkowym parkiem z aleją lipową oraz niewielkimi stawami. Pierwotnie znajdował się tu szpaler dębów, z których zachowało się tylko kilka okazów, w tym jeden objęty ochroną jako pomnik przyrody.

Kościół w Jodłówce Tuchowskiej

Kościół ten pw. Michała Archanioła powstał w 1871 roku. Na początku XX wieku świątynię nieznacznie powiększono. Jest to budowla drewniana, jednonawowa, o konstrukcji słupowo-zrębowej. Na dwuspadowym dachu znajduje się niewielka wieżyczka. W oknach umieszone są cztery witraże, wykonane w 1909 roku wg projektu Stefana Matejki. Wyposażenie wnętrza kościoła pochodzi głównie z przełomu XIX i XX wieku. Jest to między innymi ołtarz główny z obrazem św. Michała Archanioła oraz kamienna chrzcielnica. Jest tu również rokokowy konfesjonał z przełomu XVIII i XIX wieku. Obok kościoła stoi murowana dzwonnica wybudowana w latach 1873–1878.

Kościół w Żurowej

Jest to niewątpliwie jeden z najcenniejszych zabytków na terenie Parku. Świątynia w Żurowej pw. św. Małgorzaty została zbudowana w latach 1595–1602. Na początku XX wieku kościół został powiększony poprzez dobudowanie przedsionka i wydłużenie nawy. Jest to budowla jednonawowa, drewniana, o konstrukcji zrębowej. Nakryta jest dwuspadowym dachem, na którym ustawiono niewielką wieżyczkę. We wnętrzu znajduje się polichromia wykonana przez Stanisława Gucwę w 1906 roku. Znajduje się tu również neobarokowy ołtarz główny z krucyfiksem wyrzeźbionym w 1966 roku oraz drewniana, barokowo-

Kościół w Żurowej

Cmentarz wojenny nr 167 w Ryglicach

-ludowa chrzcielnica pochodząca najprawdopodobniej z XVIII wieku. Z podobnego okresu pochodzi barokowy krucyfiks umieszczony w tęczy. O wiele wcześniejsze, wykonane w pierwszej połowie XVI wieku, są późnogotyckie rzeźby Matki Boskiej Bolesnej i św. Jana Ewangelisty. W kruchcie południowej znajduje się najstarszy zabytek kościoła – wczesnogotycki krucyfiks z drugiej połowy XIV wieku. Tuż przy kościele znajduje się wolnostojąca dzwonnica wzniesiona na przełomie XIX i XX wieku.

Cmentarze z I wojny światowej

W latach 1914–1915, w czasie I wojny światowej, między innymi na terenie dziś objętym parkiem krajobrazowym, toczyły się walki, w których naprzeciwko siebie stanęły wojska niemieckie i austro-węgierskie oraz rosyjskie. Punktem kulminacyjnym była tak zwana Bitwa Gorlicka

odbywająca się w dniach 2–5 maja 1915 roku. Była to jedna z największych bitew I wojny światowej, często określana jako Małe Verdun. Po krwawych walkach, odbywających się w trudnym, górzystym terenie, zakończyła się ona przełamaniem rosyjskiego frontu. Szacuje się, że w cztery dni prawie 100 tys. żołnierzy straciło tu życie lub zostało rannych. Poległych chowano w zbiorowych mogiłach niedaleko miejsca ich śmierci. Na całym terenie Parku znajduje się kilkanaście tego typu cmentarzy. Są one zlokalizowane między innymi w rejonie miejscowości: Szerzyny, Ryglice, Golanka oraz Lubaszowa.

Produkty lokalne

Kiełbasa Tuchowska

Produkowana jest w lokalnych zakładach w Tuchowie, nieopodal granic Parku. Wytwarzana tradycyjnymi, metodami, niezmienionymi od ponad 80 lat. Ceniona na stołach Tuchowa, Tarnowa i okolic za jakość i naturalny smak.

Prołziok

Rodzaj nierównego placka w formie podpłomyka, pieczonego na blasze. Swoją nazwę zawdzięcza „prołzie” – lokalnej nazwie sody oczyszczonej, która jest jednym ze składników ciasta.

Gomółki kowalowskie

Niewielkie, serowe kulki o lekko słonym smaku, z aromatem mięty. Produkowane w miejscowości Kowalowa. Ich wyrób posiada wielowiekową tradycję, sięgającą prawdopodobnie XVI wieku.

Gdzie warto wstąpić

Bacówka na Brzance

Niewielkie schronisko położone pod szczytem Brzanka, nieopodal lasu. Roztaczają się stąd piękne widoki na Pieniny, Beskidy i Tatry. Bacówka dysponuje 28 miejscami noclegowymi oraz bufetem. Jest to obiekt odpowiedni na kameralne spotkania przy kominku lub ognisku, o wybitnie turystycznym, górskim charakterze.

Więcej informacji na: www.brzanka.pl

Wieża widokowa
w Jodłówce Tuchowskiej

Jodłówka Tuchowska
– w drodze na wieżę widokową

Wieża widokowa w Jodłówce Tuchowskiej

Znajduje się ponad Jodłówką Tuchowską, na wschodnim stoku Brzanki. Jest to czteropoziomowa wieża o całkowitej wysokości 23 metrów, przykryta dachem. Z najwyższego poziomu, na wysokości około 18 metrów nad ziemią, rozpościera się widok na południowe pasma Pogórza.

Dwór w Bistuszowej

W zabytkowym dworze znajduje się kilka miejsc noclegowych, a w restauracji istnieje możliwość spróbowania dań sporządzonych według tradycyjnych, staropolskich przepisów. Organizowane są tu imprezy okolicznościowe, konferencje, wesela oraz staropolskie zabawy.

Więcej informacji na: www.dworbistuszowa.pl

Ośrodek Rekreacji Hippyckiej „Podlesie”

Ośrodek zlokalizowany w przysiółku Bistuszowej, u stóp masywu Brzanki. Oferuje jazdę konną zarówno dla amatorów jak i zawansowanych jeźdźców. Istnieje tu możliwość noclegu, a także zorganizowania kuligów, ognisk i innych imprez.

Więcej informacji: *tel. 14 654 00 88*

Wieża widokowa na Liwoczu

Kaplica, której 20-metrowa wieża pełni funkcję widokową, znajduje się tuż poza granicami Parku, na terenie województwa podkarpackiego.

Widok z Liwocza

Przy sprzyjającej pogodzie roztaczają się z niej piękne widoki na nawet bardzo odległe pasma górskie. Na południowym wschodzie widoczne są Bieszczady ze szczytem Chryszczatej i Połoniną Wetlińską. Całą południową część panoramy zajmują wzniesienia Beskidu Niskiego, natomiast na południowym zachodzie widoczne są Pasma Radziejowej i Jaworzyny Krynickiej, należące do Beskidu Sądeckiego. Tuż za nimi zobaczyć można szczyty Tatr. Z kolei na zachodzie dostrzec można Gorce, Beskid Wyspowy, a nawet Babią Górę. W bliższej perspektywie zobaczymy całe Pasma Brzanki.

Izba muzealna w Jodłówce Tuchowskiej

Będąc w Jodłówce Tuchowskiej warto odwiedzić prywatne muzeum pana Romana Osiki. Właściciel, który od dawna hobbystycznie interesował się losami samolotów zestrzelonych w okolicy Jodłówki Tuchowskiej w okresie II wojny światowej, przez lata gromadził części rozbitych maszyn oraz szukał informacji na temat załóg. Kolekcja z czasem rozrosła się na inne dziedziny historii regionu i dziś poza częściami samolotów możemy zobaczyć kolekcje historycznych dokumentów, przedmioty codziennego użytku, medale w tym najwyższe odznaczenie wojskowe w Polsce „Virtutti Militari” oraz znaleziska z okresu pierwszej i drugiej wojny światowej. Pan Roman, niezwykle

Okolice Jodłówki Tuchowskiej

Izba muzealna

dumny ze swojej kolekcji, chętnie opowiada historie i anegdotki związane z odnajdywaniem większości artefaktów.

Paryja. Stajnia i gospodarstwo agroturystyczne.

Ciekawe miejsce dla miłośników pogórzańskiej wsi. Corocznie organizowane są tam „Żniwa w Paryi” – impreza mająca na celu podtrzymanie lokalnych tradycji.

Turystyka aktywna

Na piechotę

Na terenie Parku znajduje się kilka oznakowanych szlaków turystyki pieszej PTTK, które pozwalają przemierzyć jego obszar wzdłuż i wszerz.

- **Żółty szlak:** Siedliska PKP – Nosalowa 3,4 km – Polana Morgi 5,8 km – Bacówka na Brzance 10,3 km – Wielka Góra 14,6 km – Gilowa Góra 19,7 km – Wisowa 25,1 km – Rysowany Kamień 27,7 km – Liwocz 33,8 km – Ujazd 38,8 km
- **Niebieski szlak:** Gromnik – Golanka 2,9 km – Nosalowa 6,3 km
- **Czarny szlak:** Lubaszowa PKP – Polana Morgi 2,1 km
- **Niebieski szlak:** Tuchów – Bistuszowa Podlesie 5,6 km – Bacówka na Brzance 7,7 km – Jodłówka Tuchowska 10,9 km – Rzepienik Strzyżewski 17,2 km
- **Niebieski szlak:** Ryglice – Wielka Góra 5,3 km – Żurowa 9,3 km

Rowerem

Na terenie Parku wyznaczono kilka ciekawych tras rowerowych. Ich trudność w zależności od wybranego szlaku jest różna – od łatwych do średnio trudnych.

Krajobraz Pasma Brzanki

- **Niebieski szlak:** Tuchów – Bistuszowa Podlesie – Bistuszowa – Tuchów
- **Niebieski szlak:** Ryglice – Kowalowa – Ryglice
- **Zielony szlak:** Ryglice – Uniszowa – Ryglice
- **Czerwony szlak:** Tuchów – Burzyn – Bacówka na Brzance – Jodłówka Tuchowska – Gromnik
- **Żółty szlak:** Ryglice – Bacówka na Brzance – Jodłówka Tuchowska – Rzepiennik Suchy
- **Zielony szlak:** Rzepiennik Strzyżewski – Jodłówka Tuchowska – Rzepiennik Biskupi

Konno

Na terenie Parku, nieopodal Bistuszowej, znajduje się Ośrodek Rekreacji Hippyckiej „Podlesie”. Dla początkujących istnieje możliwość nauki jazdy od podstaw, natomiast dla zaawansowanych – terenowe rajdy konne.

Swoszowa – widok na Liwocz

Trasy dla Ciebie

Rodzinna przejażdżka

Ryglice (centrum) – Ryglice (Ostry Kamień) – Żurowa (Kościół pw. św. Małgorzaty) – Żurowa (Skała Borówki) – Olszyny – Jodłówka Tuchowska (wieża widokowa) – Lubaszowa – Burzyn (murowany dwór) – Bistuszowa (murowany dwór) – Ryglice (centrum)

Długość trasy: 31,2 km, czas przejazdu: ok. 3–5 h, rodzaj trasy: samochodowa/rowerowa

Ze względu na specyfikę terenu Parku, a w szczególności duże odległości pomiędzy poszczególnymi atrakcjami, proponowana trasa ma charakter samochodowy lub rowerowy (dla zaawansowanych cyklistów). Jest to trasa okrężna, rozpoczynająca się i kończąca w Ryglicach. Wycieczkę rozpoczynamy w Ryglicach, gdzie warto zobaczyć pałac, spichlerz dworski oraz neogotycki kościół. Po wyjeździe z tego miasteczka kierujemy się drogą na południe, wspinając się na główny grzbiet Pasma Brzanki. Tu, oprócz dorodnego lasu i wielu ciekawych gatunków flory i fauny, zobaczyć możemy atrakcję geoturystyczną – Ostry Kamień – piaskowcową formę skałkową. Następnie zjeżdżamy do miejscowości Żurowa. Obowiązkowym punktem wycieczki jest tu drewniany kościół pw. św. Małgorzaty powstały w latach 1595–1602. Znajdują się tu również kolejne, bardzo ciekawe formy skałkowe („Skałki Borówki”). Teraz czeka nas dłuższy przejazd przez Olszyny do Jodłówki Tuchowskiej. W niej zlokalizowany jest uroczy, drewniany kościółek z XIX wieku. Następnie, kierując się na północ, podjeżdżamy

Krajobraz Kowalowej

nieopodal szczytu Brzanka. Znajduje się tu niewielka baczówka, w której możemy chwilę odpocząć. Jest tu także wieża widokowa, z której roztacza się niezwykła panorama na bliższe i dalsze pasma górskie (Beskid Sądecki, Beskid Niski, Tatry). Wracamy do Jodłówki Tuchowskiej i udajemy się drogą na północny-zachód, do Lubaszowej, by w tej niewielkiej miejscowości skręcić na drogę do Burzyna, wiodącą wzdłuż koryta rzeki Biała. Na odcinku tym zobaczyć możemy ciekawe i cenne obszary nadrzeczne z wieloma typowymi gatunkami flory i fauny. W Burzynie znajduje się natomiast XIX-wieczny, murowany dwór. Z tego miejsca jeszcze szybki „skok” do Bistuszczy, gdzie stoi piękny, barokowo-klasycystyczny dwór. Stąd już kilka kilometrów drogą na wschód i jesteśmy znów w Ryglicach.

Śladami I i II wojny światowej

Ryglice (cmentarz wojenny nr 167) – Joniny – Szerzyny – Swoszowa (pomnik partyzancki) – Szerzyny (cmentarz wojenny nr 33) – Szerzyny (cmentarz wojenny nr 31) – Jodłówka Tuchowska (wieża widokowa) – Jodłówka Tuchowska (Izba Muzealna) – Lubaszowa (cmentarz wojenny nr 151) – Siedliska (cmentarze wojenne przy drodze nr 977) – Siedliska (cmentarz wojenny nr 153)

Długość trasy: 50,2 km, czas przejazdu: ok. 4 h, rodzaj trasy: samochodowa

Wycieczka rozpoczyna się w Ryglicach. Jej pierwszym punktem jest cmentarz wojenny nr 167 z lat 1915–1918, znajdujący się przy ulicy Bocznej. Następnie udajemy się ulicą Podkarpacką do Jonin, gdzie

skręcamy w kierunku Szerzyn. Po przejechaniu ok. 6,5 km należy skręcić do Swoszowej gdzie warto zobaczyć pomnik partyzancki. Ustawiony został on w miejscu zwycięskiej potyczki, stoczonej przez żołnierzy AK z niemieckim oddziałem tarnowskiego Gestapo. Stąd wracamy do głównej drogi i podążamy dalej do Szerzyn, gdzie zaraz przy drodze, znajduje się cmentarz wojenny nr 33 z czasów I wojny światowej. Następnie z Szerzyn jedziemy w kierunku Jasła. Przejeżdżając ok. 1,5 km znajdziemy się przy ścieżce, która prowadzi do położonego w pobliskim lesie cmentarza wojennego nr 31. Powracamy do Szerzyn i skręcamy tym razem na Tuchów. W Jodłówce Tuchowskiej skręcamy w prawo za drogową drogowskazem kierującym na wieżę widokową, pod którą możemy zaparkować. W lesie znajduje się tablica upamiętniająca działania batalionu partyzanckiego AK „Barbara” na obszarze Pogórza Ciężkowickiego i Rożnowskiego. W pobliżu znajduje się również krzyż pamiątkowy, ustawiony w miejscu, w którym 3 września 1944 r. odbyła się uroczysta msza z udziałem partyzantów i miejscowej ludności. Stąd wracamy do Jodłówki Tuchowskiej, gdzie warto odwiedzić Izbę Muzealną, w której zgromadzono przedmioty dawnego użytku, pamiątki po żołnierzach I Batalionu pp. AK „Barbara” oraz części samolotów zestrzelonych w rejonie Pasma Brzanki w 1944 r. Następnie jedziemy dalej w kierunku Tuchowa i po ok. 4,5 km zatrzymujemy się w Lubaszowej, gdzie przy głównej drodze znajduje się cmentarz wojenny nr 151, na którym pochowano 36 żołnierzy poległych w latach 1914–1915 na linii frontu rosyjskiego w dolinie Białej. Z Lubaszowej dojeżdżamy do drogi nr 977 i skręcamy w kierunku Gromnika. W miejscowości Siedliska, przy głównej drodze znajdziemy 2 cmentarze z okresu I wojny światowej, w odległości ok. 250 m od siebie. Ostatni punkt wycieczki, czyli cmentarz wojenny nr 153 znajduje przy drodze odchodzącej na północny zachód od stacji kolejowej w Siedliskach.

